

ПРОБЛЕМА РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-МОВНИХ ТА МОРАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ: КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД

Савченко Михайло,

учитель-методист історії,

заступник директора з навчально-методичної роботи

Київської гімназії східних мов № 1, м. Київ, Україна

В Україні тривають системні зміни в політичній, економічній культурно-освітній сферах, що викликає як національно-культурний ренесанс, так і зростаючий інтерес до світової спільноти, до культурних надбань і цінностей людства загалом. Проблема цінностей, ідеалів сьогодення висувається на передній край гуманітарних і соціальних наук, педагогічної теорії і практики виховання підростаючого покоління. Цінності виступають у ролі інструментів комунікативної поведінки людини, є соціальними чинниками, що детермінують психологічний стан особистості, позначаються на мовній, громадянській свідомості комунікантів. В основі культурної моделі поведінки мовця (комуніканта) знаходяться культурно-мовні цінності, оволодіння якими забезпечує ефективність комунікативного впливу мовця на адресата – індивідуального чи колективного. Культурно-мовні цінності набуваються у процесі виховання в певному соціальному комунікативному середовищі.

У Київській гімназії східних мов № 1 проблема реалізації інноваційної моделі розвитку культурно-мовних і морально-громадянських цінностей учнів розв'язується зважено, послідовно і комплексно, що підтверджує низка публікацій моїх колег, видрукованих лише 2018 року¹⁻⁷.

Особливої актуальності набуває розвиток морально-громадянських цінностей особистості – громадянина-патріота України – демократичної держави. Формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості у школярів має здійснюватися на прикладах героїчної боротьби Українського народу за самовизначення і творення власної держави, ідеалів свободи, соборності та державності^{8 (с. 156)}. Саме тому розвиток морально-громадянських цінностей учнів має набути характеру системної та цілеспрямованої діяльності педагогічного колективу гімназії, тісної співпраці з батьками учнів, з інститутами громадянського суспільства, з місцевою громадою, органами влади, засобами масової інформації^{9 (с. 56-57)}.

З грудня 2012 року проводиться дослідно-експериментальна робота всеукраїнського рівня за темою «Реалізація інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів» на базі Київської гімназії східних мов № 1 (грудень 2012 р. – грудень

2019 р.)» (наук. кер.: Кизенко В., канд. пед. наук, провід. наук. співроб. відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України, старш. наук. співроб.; координатор дослідно-експериментальної роботи; Проскура О. – директор гімназії, Відмінник освіти України). У процесі реалізації завдань дослідно-експериментальної роботи розроблено інноваційну модель розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів, Концепцію реалізації інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів⁸ (с. 161). Провідною ідеєю дослідження є положення про те, що культурно-мовні цінності – це система створених у певній мовленнєвій культурі усталених логіко-психологічних формулювань, висловлювань, способів організації думок, які дають змогу суб'єкту бути успішним у спілкуванні, діяльності, взаєминах з іншими особами¹⁰ (с. 169).

Формування культурно-мовних цінностей учнів розглядається як педагогічна система, що забезпечує: розвиток мовленнєвої, комунікативної культури особистості як невід'ємну складову індивіда; формування національної ідентичності, мовного світогляду, соціальних і моральних позицій на основі етнопонаціональних, культурно-історичних цінностей українського, інших народів, мов яких навчаються гімназисти; історико-культурну спрямованість освіти учнів, що передбачає організацію освітнього процесу на основі історії та культури народів, які проживають в Україні, в англomовних країнах, країнах Сходу; інтеграцію навчальних предметів, що розвивають мовленнєву, комунікаційну компетенцію учнів на засадах культурно-мовних цінностей особистості; ідентифікацію і самоактуалізацію мовної особистості комуніканта, базованих на включенні до змісту культурно-мовного виховання учнів знань про людину і суспільство, про національні, загальнолюдські, європейські цінності, полікультурні компетентності, про природу, структуру і типологію людської комунікації, про зміст суміжних лінгвістичних галузей знань, про психологію мовного етикету, основи теорії мовної комунікації тощо^{11; 12}.

Морально-громадянські цінності – це поняття, яке відображає значущість для індивіда загальнолюдської, суспільної моральності, громадянськості, усвідомленого вибору морально-гуманістичних, демократичних ідеалів, здатності до особистої активної відповідальної громадянської позиції і гуманістичної взаємодії⁸ (с. 161).

Розвиток морально-громадянських цінностей учнів ми розглядаємо як цілеспрямований процес формування та розвитку ціннісних морально-громадянських орієнтацій людини як громадянина, етичних, громадянських компетентностей, готовності до морального самопізнання, самовизначення, самоформування, саморегуляції моральної діяльності індивіда відповідно до гуманістичного ідеалу, усвідомленого морального, громадянського вибору у системі міжособистісних, міжкультурних суспільних відносин, розв'язання моральних проблем, набуття позитивного досвіду у сфері соціальної гуманістичної взаємодії, здатності до активної особистісної відповідальної участі в суспільно корисній діяльності у гуманітарній сфері, в демократичних перетвореннях, у державотворчих процесах, у розвитку громадянського суспільства⁹.

Визначено особистісно орієнтований підхід як головний методологічний. Розвиток культурно-мовних і морально-громадянських цінностей учнів також здійснюється відповідно до змісту розробленої структурно-функціональної схеми розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів та передбачає реалізацію таких компонентів: когнітивного, емоційно-ціннісного, практичного та особистісно творчого. Визначено сфери самоідентифікації учнів: «Я – носій гуманістичної моралі», «Я – активний, відповідальний громадянин України», «Я – носій культурно-мовних та морально-громадянських цінностей», «Я – успішний комунікатор». Основними напрямками розвитку культурно-мовних і морально-громадянських цінностей учнів є: політико-правовий, мовно-комунікативний, національний культурно-мовний, іншомовний лінгвокультурний, морально-етичний, національно-патріотичний.

¹ Вихлюк С. Розвиток особистості здобувачів початкової освіти як носіїв культурно-мовних цінностей засобами української мови. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Педагогічна думка, 2018. С. 66–71.

² Литвин Н. Розвиток патріотизму та громадянськості як цінностей учнів у позаручній та позашкільній діяльності. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Педагогічна думка, 2018. С. 79–83.

³ Масловська Л. Мовленнєвий розвиток здобувачів освіти як носіїв культурно-мовних цінностей засобами української мови: результативність інноваційної діяльності. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Педагогічна думка, 2018. С. 88–96.

⁴ Плужник І. Розвиток морально-громадських цінностей здобувачів початкової освіти: теоретичні положення у педагогічній практиці. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Педагогічна думка, 2018. С. 103–107.

⁵ Сегеда Ж. Волонтерство як вияв морально-громадянських цінностей та суспільної активності гімназистів. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Педагогічна думка, 2018. С. 126–131.

⁶ Спіріна Л. Розвиток морально-громадянських цінностей учнів на уроках хімії. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Педагогічна думка, 2018. С. 136–141.

⁷ Тельчарова В. Етнонаціональні, культурно-мовні цінності у літературі Сходу як скарби у бібліотечних проєктах міжкультурної комунікації. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Педагогічна думка, 2018. С. 141–146.

⁸ Савченко М. Науково-теоретичні підходи до розвитку морально-громадянських цінностей учнів у контексті дослідно-експериментальної роботи в гімназії. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2017. С. 155–167.

⁹ Кизенко В. І., Савченко М. П. Особливості реалізації інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2014. № 5-6. С. 56–60.

¹⁰ Савченко М. Науково-теоретичні підходи до розвитку культурно-мовних цінностей учнів у контексті дослідно-експериментальної роботи в гімназії. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 160–171.

¹¹ Васьківська Г. О. Людинознавство. Для учнів 10–11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів : навч. посіб. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. 256 с.

¹² Вербицька О. В. Дослідно-експериментальна робота за темою «Реалізація інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів»: завдання, зміст, етапи, очікувані результати. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. С. 83–89.